

A Levegő Munkacsoport észrevételei Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve REPowerEU-fejezetéhez

Korábban a Levegő Munkacsoport véleményezte¹ a Magyarország kormánya által 2023.07.27-én társadalmi egyeztetésre bocsátott „Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve – REPowerEU-fejezet”² tervezetét (a továbbiakban: a Tervezet). A kormány 2023.08.31-én benyújtotta az Európai Bizottságnak a REPowerEU-fejezet végleges változatát (a továbbiakban: a Terv), továbbá közzé tette a válaszait a társadalmi egyeztetés során beérkezett hozzászólásokra.³ Az alábbiakban ezt a két dokumentumot észrevételezzük.

I. A REPowerEU-fejezet Európai Bizottságnak benyújtott változata

Általános észrevételek

A Tervben nem található adat arra vonatkozóan, hogy a felsorolt reformok és beruházások megvalósulása esetén összességében mennyivel csökken majd az ország primerenergia-felhasználása és CO₂-kibocsátása annak ellenére, hogy – az orosz energiahordozóktól való függőség csökkentése mellett – ezek a REPowerEU fő céljai. Ha ugyanis az elkövetkező években a kormányzati politika, illetve a kormányzati intézkedések összességében az ország CO₂-kibocsátásának, illetve energiafelhasználásának a növekedését idézik elő, akkor ez már eleve megkérdőjelezi az egész Terv értelmét.

Arra sincs adat, hogy a 14 reformintézkedésből melyik mennyivel csökkenti az energiafelhasználást és a CO₂-kibocsátást. A 15 beruházás közül pedig mindössze háromra van ilyen adat. A Terv csak arra vonatkozóan közöl adatot, hogy a Terv megvalósítása esetén a tervezett reformok és beruházások évi 0,7-0,9 millió tCO₂eq-kibocsátáscsökkenést és a primerenergia-felhasználás 365 GWh-os csökkenését eredményezik. A számítások, illetve részadatok hiányában azonban lehetetlen ellenőrizni ezen összesítő adatok hitelességét. Ha azonban ezek az adatok helyesek, akkor ez azt jelenti, hogy összesen 2346 milliárd forintból (amelynek 63%-a uniós pénz) érjük el 0,7-0,9 millió tCO₂eq-kibocsátáscsökkenést, vagyis 2,6-3,4 millió forint kiadás eredményez egy tonna CO₂eq csökkentést. Ezt is figyelembe véve, szükséges lett volna elemezni a Tervben tervezett beruházások használati költségeit, hiszen minden bizonnyal léteznek olyan reformok, illetve beruházások, amelyek a Tervben leírtakhoz képest sokkal költséghatékonyabban tudnák csökkenteni a CO₂-kibocsátást.

¹ http://www.levego.hu/sites/default/files/RePowerEU_velemenysz20LevegoMcs%202023aug.pdf
https://www.levego.hu/sites/default/files/comments_on_hungarys_draft_repowereu_plan_28082023.pdf

² <https://www.palyazat.gov.hu/rrf-repowereu-fejezet-velemenyezses#>

³ Uo.

(Megjegyezzük, hogy az EU emissziókereskedelmében a karbonkvóta tonnánkénti ára jelenleg 82 euró⁴, vagyis – hivatalos árfolyamon számolva – 31 000 forint körüli.)

Magyarország éves CO₂-kibocsátása jelenleg mintegy 50 millió tonna. Ha a nullára történő kibocsátáscsökkentésre hasonló fajlagos költséggel számolunk, mint a Tervben leírtak alapján, akkor az 2050-ig összesen legalább 130 000 milliárd forint állami támogatást igényelne, vagyis évente közel 5000 milliárd forintot. Ez utóbbi összeg a 2024. évi tervezett központi költségvetés⁵ több mint 12 százalékának felel meg. Nem látjuk ennek az összegnek a forrását.

Mindez még inkább megkérdőjelezi a Terv értelmét.

Bár az uniós jogszabályok és az ENSZ vonatkozó követelményei⁶ csak az adott országban történő CO₂-kibocsátás nyilvántartását és csökkentését írják elő, nem lenne szabad eltekinteni a kiszervezett kibocsátásoktól sem (tehát amikor egy terméket vagy szolgáltatást az adott országban használják fel, viszont a kibocsátás részben vagy egészben egy másik országban történik⁷). Ha a kiszervezett kibocsátást is számítanánk, akkor Magyarország kibocsátására mintegy 30%-kal magasabb értéket,⁸ azaz évi 65 millió tonnát kapnánk. Úgy véljük, erkölcsi kötelességünk csökkenteni a kiszervezett kibocsátást is, azonban ezt a témát meg sem említi a Terv.

1. Reformok

A Tervben szereplő reformok megegyeznek a Tervezetben szereplő reformokkal. Ezek a reformok szükségesek, azonban továbbra is hiányoznak azok – az Európai Tanács és az Európai Bizottság által is szorgalmazott reformok (ezeket a Levegő Munkacsoport a tervezet véleményezésében is felsorolta) –, amelyek nélkül nem érhetők el az éghajlatvédelmi célkitűzések. Ezek a reformok a következők:

(15) A rezsicsökkentés teljes eltörlése a rászorulóknak egyidejű havi pénzbeni támogatásával
 INDOKOLÁS: 2023-ban a kormány 2580 milliárd forintot fordít „rezsivédelemre”⁹, és ezt a támogatást – bár 2023. évinél jóval kisebb összeggel, 1340 milliárd forinttal – 2024-ben is folytatja,¹⁰ vagyis ezekkel az összegekkel támogatja azon energiahordozók felhasználását, amelyet elvben vissza kíván szorítani. Nyilvánvaló, hogy képtelenség érdemi előrehaladást elérni a REPowerEU-ról szóló rendelet¹¹ 1. cikkében megfogalmazott célok felé úgy, hogy a kormány sokkal nagyobb összeggel támogatja a visszaszorítandó energiahordozókat, mint a Magyarországnak előírányzott REPowerEU-támogatás teljes összege. Tehát a „rezsivédelmi” támogatások épp az EU céljaitól való további távolodást vetítik előre. Továbbá ezek támogatások társadalmilag is rendkívül igazságtalanok, mivel leginkább a gazdagabb rétegeknek – és különösen a leggazdagabbaknak – kedveznek.¹² Ezért – az Európai Tanács Országspecifikus Ajánlásaival¹³, valamint az EU Alapszerződésében rögzített, „a

⁴ <https://sandbag.be/carbon-price-viewer/>, 2023.10.22.

⁵ <https://njt.hu/jogszabaly/2023-55-00-00.2#CI>

⁶ <https://www.un.org/en/climatechange/all-about-ndcs>

⁷ https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-atni/products/etc-atni-reports/etc-atni-report-7-2019-emissions-outsourcing-in-the-eu-a-review-of-potential-effects-on-industrial-pollution/@download/file/Emission%20outsourcing_ETCATNI2019-7_NILU%20FINAL.pdf

⁸ <https://ourworldindata.org/consumption-based-co2>

⁹ <https://kormany.hu/hirek/tobb-jut-a-rezsicsokkent-es-vedelmere-az-orszaggyules-elfogadta-a-2023-as-rezsivedelmi-koltsegvetes-modositast>

¹⁰ <https://www.parlament.hu/irom42/04181/04181-0471.pdf>

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023R0435&qid=1691314558390>

¹² <http://real.mtak.hu/134263/1/03WeinerSzepA.pdf>

¹³ <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2023/06/16/european-semester-2023-country-specific-recommendations-agreed/>

szennyező fizet” elvvel összhangban – szükséges a rezsicsökkentés eltörlése a rászoruló háztartások rendszeres pénzbeni támogatásával párhuzamosan.

(16) A fosszilis energiahordozók termelése és felhasználása egyéb támogatásának megszüntetése

INDOKOLÁS: Jelenleg hatalmas közvetlen és közvetett támogatásban részesülnek a fosszilis energiahordozók a rezsicsökkentésen túlmenően is. Ezek közé tartozik egyebek mellett az externáliák internalizálásának az elmaradása,¹⁴ az egyes cégeknek nyújtott támogatás (autógyárak, akkumulátorgyárak stb.), valamint számos kormányzati beruházás is (például a Fertő-tavi beruházás¹⁵). Ha megszűnnének ezek a támogatások, illetve a rezsicsökkentés, akkor a Tervben előirányozott beruházási támogatások jelentős része még inkább szükségtelessé válna (részletesebben ld. alább, a Beruházások elemzésénél), hiszen ezek a beruházások piaci alapon is viszonylag gyorsan megtérülnének. Tehát elengedhetetlen a fosszilis energiának nyújtott közvetlen és közvetett támogatások megszüntetése.

(17) Átfogó szemléletformáló kampány előkészítése

INDOKOLÁS: Még mindig rendkívül alacsony a lakosság energiatudatossága és hiányosak az ismeretei arról, miként lehet és miért érdemes minél több energiát megtakarítani, illetve kevésbé környezetszennyező fűtési és hűtési módszereket alkalmazni. Bár országos szinten jelentős megtakarítást eredményezne, ha háztartásonként átlagosan akár néhány tized Celsius fok meleghez szükséges fűtési energiát takarítanának meg, a lakosság nagy része még a legegyszerűbb energiatakarékosági eljárásokkal sincs tisztában. Mindezen okok miatt haladéktalanul ki kell dolgozni egy széles körű szemléletformálási programot az Európai Bizottság, valamint hazai és külföldi civil szervezetek bevonásával.

(18) A hatóságok megerősítése az illegális égetések felszámolása érdekében

INDOKOLÁS: Magyarországon – csakúgy, mint a térség több országában, Lengyelországtól Bulgáriáig – rendkívül elterjedt a lakossági hulladékégetés,¹⁶ ami rendkívül egészségkárosító és hozzájárul a klímaválság fokozódásához.¹⁷ Az ügyben illetékes kormányhivataloknak viszont nincs kapacitásuk arra, hogy fellépjenek ezen illegális tevékenység ellen. Ezért egyrészt meg kell erősíteni ezeket a hatóságokat, másrészt a jelenleginél nagyobb felhatalmazást kell adni az önkormányzatoknak és a rendőrségnek¹⁸, hogy szüntessék meg ezeket a jogsértéseket.

A (17) és (18) pontban leírtak, valamint a Levegő Munkacsoport egyéb vonatkozó javaslatainak¹⁹ a megvalósítása elengedhetetlen ahhoz, hogy a (15) és (16) pontban leírtak végrehajtása ne vezessen az illegális hulladékégetések és a falopások mértékének növekedéséhez.

2. Beruházások

A Tervben szereplő beruházásokat az alábbi táblázatban soroljuk fel. Mindegyikhez hozzáfűzzük a Levegő Munkacsoport rövid értékelését.

¹⁴ Csak a közlekedés vonatkozásában az externáliák összege eléri a GDP 5, más számítások szerint akár 13%-át. https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/sustainable-transport/internalisation-transport-external-costs_en
http://www.levego.hu/sites/default/files/kozuti_vasuti_kozlekedes_tarsadalmi_merlege_magyarorszagon_0.pdf

¹⁵ <https://sites.greenpeace.hu/ferto-termeszetszennyezés-kozpenzbol/>

¹⁶ <https://www.levego.hu/hirek/ellenezzuk-megis-egetunk/>

¹⁷ <https://www.levego.hu/kampanyok/waste-campaign/>

¹⁸ <https://www.levego.hu/hirek/2021/02/ezrek-eletet-menthetnek-meg-az-onkormanyzatok/>

¹⁹ <https://www.levego.hu/hirek/zold-szervezetek-a-lakossagi-egetesekrol/>
<https://www.levego.hu/sites/default/files/egetes eredetu legszennyezés program v 1.5.pdf>
https://www.levego.hu/sites/default/files/Mit_tehetnek_az_onkormanyzatok_lakossagi_hulladekegetes_ellen_2022okt.pdf

Sorszám	Beruházás	Beruházási költség, nettó milliárd forint	Támogatási keret milliárd forint	Energia-megtakarítás GWh/év	Megtakarított CO ₂ -kibocsátás tCO ₂ eq/év	A Levegő Munkacsoport értékelése
REPowerEU vissza nem térítendő tagállami keretből megvalósuló beruházás						
1*	Villamos energia hálózatfejlesztés (klasszikus hálózatfejlesztési elemek DSO és TSO esetén)	262,32	262,32	nincs adat	nincs adat	Nincs indoklás arra, hogy miért szükséges vissza nem térítendő támogatást nyújtani ezekre a beruházásokra. Megfelelő szabályozás esetén az érintett vállalatok minden bizonnyal saját forrásból, illetve piaci hitelből is el tudnák végezni a szóban forgó beruházásokat. Ehhez természetesen megfelelő gazdaságossági számítások szükségesek, amelyeknek nyomát se találtuk a Tervben.
REPowerEU hitelkeretből megvalósuló beruházások						
1*	Villamos energia hálózatfejlesztés és digitalizálás	95,49	95,49	nincs adat	nincs adat	Ugyanaz.
2*	Gáztárolók ellátásbiztonsági beruházásai	18,72	18,72	nincs adat	nincs adat	Ugyanaz, továbbá: A gáztárolók építése egyrészt többlet CO ₂ -kibocsátással jár, másrészt hosszú távra bebetonozza egy fosszilis energiahordozó használatát, ami ellentétes a REPowerEU céljaival.
3*	Ipari parkok energetikai célú zöldítése	402,28	201,14	277-637	72 700-170 000	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nincs indoklás arra, hogy miért szükséges vissza nem térítendő támogatást nyújtani ezekre a beruházásokra. Megfelelő szabályozás esetén az érintett vállalatok minden bizonnyal saját forrásból, illetve piaci hitelből is el tudnák végezni a szóban forgó beruházásokat. Ehhez természetesen megfelelő gazdaságossági számítások szükségesek, amelyeknek nyomát se találtuk a Tervben. 2. A Terv szerint ennél a tételnél egy tonna CO₂-kibocsátás megtakarítása 2,5-5,5 millió forintba kerül. Sok olyan beruházás lehetséges, amelynél ennél sokkal kisebb fajlagos költséggel lehet csökkenteni a CO₂-kibocsátást. 3. A Terv nem tartalmazza annak a módszertanát, hogy miként számították ki a CO₂-kibocsátás csökkentésének mértékét. Feltételezzük, hogy a Tervben kimutatott CO₂-kibocsátáscsökkentés nem tartalmazza a beruházás során kibocsátott CO₂ mennyiségét, pedig ezek számításba vételével még rosszabb fajlagos mutatókat kapnánk.

4*	Zöld gazdasági gyártókapacitások kiépítése	400	200	nincs adat	nincs adat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Az ebben a pontban szereplő beruházások, sőt még ezeknél is jóval több piaci alapon is megvalósulna, ha az energiaárak az energia valódi költségét tükröznék. 2. A cégeknek nyújtott egyedi támogatások általában rendkívül károsan torzítják a piacot és gyakran a korrupció melegágyai.
5*	Zöld technológiák alkalmazása	84,8	42,4	nincs adat	nincs adat	<p>Ugyanaz, továbbá:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A Terv szerint a támogatás célja a légszennyezés csökkentése is, „hozzájárulva ezzel ... az Országos Levegőterhelési-csökkentési Program célkitűzéseivel”. Ezt a célt az ipar területén sokkal hatékonyabban lehetne elérni a jogszabályok szigorításával, és főként a jogszabályok szigorú betartásával, a visszatartó erővel rendelkező büntetésekkel. Ehhez szükséges a környezet- és természetvédelmi hatóságok jelentős megerősítése és függetlenségük biztosítása. 2. A legsúlyosabb légszennyező forrás Magyarországon nem az ipar, hanem a lakossági tüzelés. Az e pontban előirányzott összegből nagyságrendekkel jelentősebb eredményt lehetne elérni, ha azt a lakossági égetés okozta légszennyezés csökkentésére fordítanák. A szükséges intézkedésekre a Levegő Munkacsoport számos konkrét javaslatot tett, amellyel a környezetvédelemért felelős minisztérium is egyetértett.
6*	Vállalkozások energiahatékonysági fejlesztései	175,49	175,49	nincs adat	nincs adat	Mivel a támogatás az érintett vállalatoknak nyújtott hitelből valósul meg, amelyeket ezeknek a vállalkozásoknak meghatározott időn belül kell visszafizetniük, az intézkedés elvben támogatható. Ugyanakkor itt is fennáll a piactorzítás, illetve korrupció kockázata.
7*	Energetikai digitalizáció	180	90	nincs adat	nincs adat	Nincs indoklás arra, hogy miért szükséges vissza nem térítendő támogatást nyújtani ezekre a beruházásokra. Megfelelő szabályozás esetén az érintett vállalatok minden bizonnyal saját forrásból, illetve piaci hitelből is el tudnák végezni a szóban forgó beruházásokat. Ehhez természetesen megfelelő gazdasági számítások szükségesek, amelyeknek nyomát se találtuk a Tervben.
8*	Hidrogén beruházások	100,57	70,4	nincs adat	nincs adat	<ol style="list-style-type: none"> 1. A hidrogén előállítása rendkívül energiaigényes. Mivel az ún. megújuló energiaforrások szűkösen állnak a rendelkezésünkre, a hidrogén-beruházások növelik az ország függőségét a fosszilis energiahordozóktól. 2. A közösségi közlekedés járműállománya, pályái, üzemi létesítményei nagyrészt elavultak, pedig a közösségi közlekedés színvonala is meghatározza, hogy mennyire sikerül csökkenteni a káros anyagok kibocsátását. 3. A közlekedés zöldítése sokkal költséghatékonyabban valósítható meg a közösségi közlekedés járműállományának, pályáinak, üzemi létesítményeinek korszerűsítésével, mint hidrogén-beruházásokkal.

9	Zöld gazdaság emberi erőforrásának megerősítése	13,99	13,99	nincs adat	nincs adat	Ez a pont feltétlenül támogatandó. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a zöld átmenetnek a humán erőforrást nagyrészt a nemzetgazdasági szempontból felesleges beruházások megszüntetésével lehetne biztosítani.
10	Földhő hasznosítása	159,58	159,58	nincs adat	nincs adat	A földhő hasznosításának igen komolyak a környezeti, földtani kockázatai, ezért rendkívül alapos vizsgálatoknak kell megelőzniük az ilyen beruházásokat.
11	Középületek energiahatékonysági fejlesztése	78,5	62,8	112,5	22 700	Teljes mértékben támogatandó, azonban súlyos hiányosság, hogy az épületek szigetelése nem tartozik a támogatható tevékenységek körébe.
12	Lakosság energiahatékonysági beruházásai	224	224	171		Teljes mértékben támogatandó, ugyanakkor a (költség)hatékonysága nagymértékben függ a kivitelezéstől.
13	Vasút villamosítás	37,73	37,73	0,35	92	Támogatandó.
14*	Elektromos töltőállomások telepítése	33,45	30,1			Ezeket a beruházásokat piaci hitelből is meg lehet valósítani, szükségtelen az állami támogatás.
15	Elektromos jármű beszerzés támogatása kedvezményes hitellel	80	60			A támogatás akkor a legköltséghatékonyabb, ha olyan járművek beszerzésére nyújtják, amelyek (1) minél nagyobb évi futásteljesítményt teljesítenek, (2) széles közönség élvezi a közvetlen előnyeit is, (3) nem torzítja kedvezőtlenül a piacot, hanem éppen ellenkezőleg, elősegíti a kedvezőtlen piactorzulások enyhítését. Ezeknek a feltételeknek elsősorban az autómegosztó szolgáltatások járművei, a taxik és a közösségi közlekedési eszközök, valamint az állam, illetve önkormányzatok egyes járművei felelnek meg, így a támogatást csak a részükre kellene biztosítani.
	Összesen	2346,32	1744,16	nincs adat	nincs adat	

Törölni javasoljuk a *-gal megjelölt (1-8. és 14. pontban felsorolt) beruházás támogatását.

INDOKOLÁS:

A felsorolt beruházások fosszilis energiahordozók további használatára építő nagy értékű beruházás (földgáz-infrastruktúra fejlesztése, ipari parkok fejlesztése stb.), amelyekre a Terv szerint jelentős uniós források kerülnének elköltésre. Az ilyen – elsősorban profitorientált magáncégek érdekében álló – beruházásokra egyetlen fillér állami vagy uniós forrást (közpénzt) se szabad áldozni, hiszen az se környezetvédelmi, se gazdasági észszerűséggel nem indokolható, sőt kifejezetten piactorzító hatású és késlelteti a zöld átállást, ami tovább rontja a versenyképességünket. A NEKT folyamatban lévő felülvizsgálata importkitettséggel kapcsolatos célszámait tekintve jól látható, hogy hazánk energiafüggése sem változna érdemben ezek hatására, hiszen azokat az energiahatékonysági erőfeszítések és az érdemi gazdasági szerkezetváltás biztosíthatnák.

A tervezett beruházások egy részének támogatása kedvezményes hitelből valósulna meg. Ennek szükségessége már csak azért is kérdéses, mert a legtöbb érintett cég tőkeerős, így a piacról is könnyen tudna forrásokat szerezni a szükséges beruházásaihoz. A földgázvezeték-hálózat fejlesztései nem indokolhatóak a hidrogén-szállítás biztosításával sem, mert ha ezt a beruházási költséget is beleszámítjuk, akkor még a zöld hidrogén előállítása is óriási fajlagos költséggel rendelkezik és így a hatékonysága erősen megkérdőjelezhető. A szóban forgó beruházások által elérni kívánt alapvető célokhoz (energiafüggőség csökkentése, éghajlatvédelem stb.) szabályozási eszközökkel, illetve adó- és támogatási reformmal lehet eljutni.

Olyan beruházások is szerepelnek a listán, amelyek „csővégi” megoldásként különösen gyenge gazdasági és környezetvédelmi hatékonysággal rendelkeznek (pl. szén-dioxid leválasztási technológiák finanszírozása).

Javasoljuk, hogy a fenti módosítás nyomán felszabaduló összegek túlnyomó részét a (13) *Lakosság energiahatékonysági beruházásaira* csoportosítsák át, 150 milliárd forintot pedig szemléletformálásra és a hatóságok megerősítésére.

INDOKOLÁS:

A beruházási lista végén található, a kibocsátáscsökkentést és az energiafüggetlenséget érdemben szolgáló energiahatékonysági beruházásokra aránytalanul kis összeg jutna: a 20 ezer lakás energetikai felújítása rendkívül csekély. A szemléletformálásra és a hatóságok megerősítésére vonatkozó indokolást ld. fentebb.

3. Éghajlatvédelmi címkézés és a „ne okozz jelentős kárt” elv (8. fejezet)

A Tervben felsorolt, uniós pénzből finanszírozott beruházások leginkább jelentős eszközbeszerzéseket, illetve infrastruktúra-bővítési elemeket tartalmaznak. A vonalas és telephelyi infrastruktúra kiépítése és ezzel a megszüntetésre vagy degradálásra kerülő biológiailag aktív felületek, illetve a beszerzendő nagy értékű berendezések előállítása és szállítása mind jelentős környezetterheléssel jár. Összevetve ezen beruházások várható csekély kibocsátáscsökkentési eredményeit és azok hosszú távú negatív hatásait (pl. belakatozás, *lock-in*) értékelésünk szerint ezen tervek sértik a „ne okozz jelentős kárt” elvet és így az uniós támogatási szabályokat. A Terv 8. fejezetében megfogalmazott magyarázatok némileg egyoldalúan a tervezett tevékenységek csekély pozitív elemeit emelik ki, az éghajlatvédelmi hatásait eltúlozzák, miközben a környezeti, társadalmi és éghajlatvédelmi árnyoldalaikat nem elemzik, továbbá nem vetik össze a tervezett intézkedések hatékonyságát más lehetséges intézkedésekével. A felsorolt beruházások helyett elsősorban a tőkeszegény lakossági szektor energiahatékonyságának erősítésére és a kisebb energiaigényű tevékenységekre való átállásra kell helyezni a hangsúlyt.

II. A kormány válaszai a társadalmi egyeztetés során tett észrevételekre

Előremutató, hogy kormány a társadalmi egyeztetés során tett több észrevétellel az egyetértését fejezte ki és ezek alapján a Tervben több változtatást tett a Tervezethez képest. Ugyanakkor a kormány egyes válaszait megkérdőjelezhetőnek tartjuk, az alábbiakban ezekre térünk ki.

„A gáztárolói beruházásokra szükség van ellátásbiztonsági okokból.” – Ez az állítás vitatható, ha a kormány valóban mielőbb csökkenteni kívánja az energiafüggőségünket és a CO₂-kibocsátást. Ha azonban mégis szükség lenne ezekre a beruházásokra, akkor sem közpénzből kellene finanszírozni azokat.

„Nem látjuk indokoltnak, hogy az állam vállalja át a lakóépületek felújítási kiadásait, hiszen azok magántulajdonban vannak.” – A legtöbb esetben ez ésszerű álláspont lehet, azonban ezekben az esetekben is meg kell teremteni kedvező, hosszú futamidejű hitelezés feltételeit, a hitelt pedig az energiafogyasztás csökkentéséből származó megtakarításokból tudnák visszafizetni a hitelt felvevők. Egy ilyen eljárást azonban rendkívül megnehezítik a mesterségesen alacsonyan tartott lakossági energiaárak. Továbbá létezik egy széles réteg, amely még kedvezményes hitellel sem tudja korszerűsíteni az otthonát; részükre így elengedhetetlen a közvetlen állami támogatás.

Az elmúlt évtizedek megbocsáthatatlan mulasztása a lakóépületek energetikai korszerűsítésének elmaradása: emiatt sok ezer milliárd forint került feleslegesen kiadásra, jelentősen romlott a környezet állapota és a lakosság egészsége, továbbá az épületek nagy része nem lesz képes megfelelő mértékben biztosítani a feltételeket az ott lakók egészséges életéhez, aminek következtében tömeges, egyébként elkerülhető megbetegedésre és sok idő előtti halálozásra kerülhet sor, ami a gazdaságra is súlyos csapást mér.

A kormány érvelése egyébként gyökeresen ellentmond a gyakorlatának is, hiszen korábban is és jelenleg is rengeteg, esetenként aligha indokolható támogatást nyújt magánszemélyeknek (például: rezsicsökkentés, napelemtelepítés, lakásépítés és -felújítás támogatása – ráadásul az utóbbi sok esetben energiahatékonysági követelmények nélkül).

„A lakossági energiaárak támogatása társadalmi igazságossági szempontból is kiemelkedően fontos, nem látjuk megalapozottnak szembeállítani a klímapolitikai törekvésekkel.” Amint fentebb már kifejtettük, az energiaárak támogatása társadalmilag rendkívül igazságtalan, mivel a támogatás nagyobbik részét olyanok kapják, akik nem szorulnak rá, ráadásul egy gazdag háztartás általában több támogatást kap, mint egy szegény. Igazságtalan az is, hogy emiatt így sokkal kevesebb támogatás jut a szegényebbeknek, mint egyébként lehetne. Igazságtalan azért is, mert a támogatás következtében keletkező környezetszennyezés és egészségkárosodás leginkább a szegényeket sújtja. Igazságtalan továbbá, mert az energiahatékonysági beruházásokat végző vállalkozásokat érdemtelenül hátrányba hozza a fosszilis energia használatában érdekelt vállalatokkal szemben. Igazságtalan amiatt is, hogy a lakosságot, az üzleti szférát és a politikai döntéshozókat egyaránt félretájékoztatja az energia valódi áráról és az ennek következtében elkerülhetetlenül előálló súlyos helyzetről, kiszolgáltatottságról is.

„Az energiahatékonyság fontossága [a lakóépületek felújítása terén] nem vonható kétségbe, mindazonáltal a javasolt mértékű forrásbővítés megítélésünk szerint már túllép a rendelkezésre álló kivitelezői kapacitások mértékén, így az nem tudna hasznosulni.” – Hasznos lenne megismerni azokat az elemzéseket, amelyek alátámasztják ezt a kijelentést. Lehetséges, hogy a jelenlegi helyzetben – az egyéb forrásokból megvalósuló felújításokat is számításba véve – nem lenne elegendő a kivitelezői kapacitás. Ez azonban részben orvosolható lenne azzal, ha a kapacitásokat nem szívnák el az épületfelújításnál kevésbé fontos, gyakran az éghajlat-, illetve környezetvédelmi célokkal ellentétes beruházások, amelyek száma még mindig jelentős annak ellenére, hogy az utóbbi időben a kormány számos beruházást leállított.

„A vitatott beruházások közül a kőolaj és a földgáz vezeték fejlesztését érintő 2 beruházást elhagyjuk a támogatotti körből. A többi beruházás megvalósítása egyértelmű klímapolitikai előnyöket hordoz magában.” – Elismerésre méltó, hogy kőolaj- és a földgázvezeték fejlesztését érintő két beruházást nem fogják támogatni (remélhetőleg hazai közpénzekből sem). A többi beruházásnál azonban nem azt kifogásoltuk, hogy klímapolitikai előnyöket hordoznak-e magukban, hanem az, hogy megvalósíthatóak-e közpénzből történő támogatások nélkül. Erre a felvetésünkre viszont nem kaptunk választ.

„Az energiafelhasználás visszafogása önmagában nem vezeti el az országot a klímasemlegességhez.” – Senki nem állította, hogy az energiafelhasználás visszafogása önmagában elvezeti az országot a klímasemlegességhez. Ugyanakkor fontos szerepet játszhat, és kell is játszania. A Terv is több helyen említi az energiafelhasználás csökkentésének szükségességét, ami egyébként uniós követelmény is.

II. Következtetések

Véleményünk szerint a fentiek alapján a magyar REPowerEU Terv végrehajtása ellentétes lenne a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz létrehozásáról szóló rendelet²⁰ (különösen a 4. cikk, az 5. cikk (1) bekezdése, a 10. cikk (1) bekezdése és a 17. cikk (2) bekezdése), az Unió általános költségvetésére alkalmazandó pénzügyi szabályokról szóló rendelet²¹ (különösen a 33. cikk) és a jelentős károkozás elkerülését célzó elvről szóló rendelet²² rendelkezéseivel.

Budapest, 2023. október 26.

Supported by:

Federal Ministry
for Economic Affairs
and Climate Action

European
Climate Initiative
EUKI

on the basis of a decision
by the German Bundestag

Felelősségi nyilatkozat:

A tanulmány a „Hatékony uniós támogatásokkal a klímasemleges Európáért” projekt keretében készült. Ez a projekt az Európai Éghajlatvédelmi Kezdeményezés (EUKI) részét képezi. Az EUKI a német Szövetségi Gazdasági és Éghajlatügyi Minisztérium (BMWK) projektfinanszírozási eszköze. Az EUKI projektötlet-pályázatát a Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH hajtja végre. Az EUKI átfogó célja az Európai Unió (EU) belüli klímaügyi együttműködés előmozdítása az üvegházhatású gázok kibocsátásának mérséklése érdekében.

Az ebben a dokumentumban kifejtett véleményért kizárólag Levegő Munkacsoport felel, és nem feltétlenül tükrözi a BMWK vagy a többi projektpartner véleményét.

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0241>

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1046>

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R1288>